

Ю. Є. Осацька,
к. е. н., Дніпропетровська державна фінансова академія
К. Овсієнко,
Дніпропетровська державна фінансова академія

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

В статті розглядається значення іноземних інвестицій як важливого елемента розвитку економіки вітчизняних підприємств в умовах економічного відновлення. Узагальнено причини недостатньої інвестиційної привабливості та основні напрями інвестування промислових підприємств України.

The article discusses the importance of foreign investment as an important element of economic development of domestic enterprises in the conditions of an economic recovery. Generally, the reasons of inadequate investment attractiveness and the main directions of investment of the industrial enterprises of Ukraine.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, конкурентоспроможність, підприємство.

Key words: investments, investment climate, investment attractiveness, competitiveness of the enterprise.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день успішне функціонування вітчизняної економіки значною мірою залежить від інвестицій як важливого елемента розвитку держави. Адаптація залучення інвестицій забезпечує науково-технологічний прогрес, стрімке економічне зростання, підвищення показників господарської діяльності як країни в цілому, її регіонів, так і окремих підприємств.

У сучасних умовах інвестиції є одним із найважливіших засобів забезпечення виходу країни з кризи, досягнення реальних структурних зрушень, технологічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макrorівнях [6]. За їх допомогою можливо стабілізувати соціально-економічне зростання та розвиток окремих суб'єктів підприємницької діяльності та покращити рівень одержуваних прибутків, крім того, ефективно проведення інвестиційної політики на підприємстві є запорукою його успішного розвитку.

Надходження іноземних інвестицій життєво важливе для виходу з сучасної економічної кризи, подолання спаду виробництва та для покращення якості життя українців. Українські підприємства зацікавлені у відновленні свого виробничого потенціалу та засвоєнні західної культури управління, а іноземні інвестори, у свою чергу, зацікавлені в отриманні прибутків за рахунок великого внутрішнього ринку України, кваліфікованої та дешевої робочої сили тощо. Тому треба вирішувати цю задачу (заохочувати інвесторів, вкладати кошти в українські підприємства) за допомогою створення привабливих умов, тобто сприятливого інвестиційного клімату [5].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам розвитку галузі інвестиційної діяльності присвячені праці таких зарубіжних науковців, як Р. Барроу, М. Джонк, Х. Лебенсатан, Р. Нурксе, У. Шарпа та інші. Вагомий внесок у дослідження даного питання зробили й вітчизняні вчені, а саме: О. Амоша, А. Богатирьова, Н. Дацій, І. Єпіфанова, К. Крамаренко, О. Лапко, В. Мамутова та інші. Сьогодні, коли країна знаходиться на шляху до економічного відновлення, питання дослідження різних аспектів інвестиційної діяльності є досить актуальним і привертає пильну увагу науковців. Та обставина, що дискусії з цього питання не припиняються, засвідчує її невичерпність і потребу в подальшому вивченні.

Метою статті є обґрунтування необхідності розвитку інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств на шляху економічного відновлення.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиції є найважливішим засобом забезпечення технічного переозброєння виробництва, впровадження інноваційних технологій і, таким чином, досягнення високого рівня ефективності виробництва. Проте сучасний стан розвитку економіки України характеризується не найкращими показниками підприємницької діяльності, щоб привабити потенційного інвестора. Дані прес-служби ООН свідчать, що Україна займає 18-те місце у двадцятці країн, котрі є привабливими для інвесторів. Це зумовлено наступними причинами: значний ринок з незадоволеним попитом на товари та

Таблиця 1. Результат України у розрізі складових Індексу глобальної конкурентоспроможності

Складові індексу	2010-2011 (з 139 країн світу)	2009-2010 (з 133 країн світу)	Зміна позицій порівняно з минулим роком
Інститути	134	120	-14
Інфраструктура	68	78	+10
Макроекономічна стабільність	132	106	-26
Охорона здоров'я та початкова освіта	66	68	+2
Вища та професійна освіта	46	46	0
Ефективність товарних ринків	129	109	-20
Ефективність ринку праці	54	49	-5
Розвиненість фінансового ринку	119	106	-13
Технологічна готовність	83	80	-3
Обсяг ринку	38	29	-9
Конкурентоспроможність бізнесу	100	91	-9
Інновативність	63	62	-1

послуги, високий рівень освіти населення та кваліфікації персоналу, вигідне транспортно-географічне положення, порівняно легкий доступ до сировинних ресурсів та інше [4].

Сьогодні більшість підприємств України не здатні за рахунок власних джерел забезпечити себе інвестиційними ресурсами, тому залучення інвестицій є важливим питанням впродовж усього періоду функціонування підприємств [3]. Привабливим для інвестора буде таке підприємство, яке буде характеризуватися високим рівнем впровадження нових видів техніки і технологій, вдосконалюючи їх та масово використовуючи у виробництві.

Проблемі покращення інвестиційної діяльності на державному рівні приділяється увага ще з 1991 року. Сьогодні в Україні створене правове поле покращення інвестиційної діяльності. Між тим, попри суттєві зусилля у формуванні відповідних організаційно-економічних та правових засад зміцнення інвестиційного клімату, міжнародними експертами відзначається зниження інвестиційної привабливості України [5]. Світова економічна криза похитнула макроекономічну стабільність України, викривши слабкі сторони її конкурентоспроможності (табл. 1) [13].

За індексом глобальної конкурентоспроможності за 2010—2011 роки наша країна зайняла 89-ту позицію серед 139 країн, опустившись одразу на 7 позицій порівняно з результатами попереднього року. За Індексом умов ведення бізнесу — з 132 на 145, за Індексом розвитку людського потенціалу (ООН) — з 64 на 69, за рейтингом "Кращі країни для життя" — з 62 на 73, за рейтингом економічно вільних країн — з 109 на 127, за Індексом економічної свободи — з

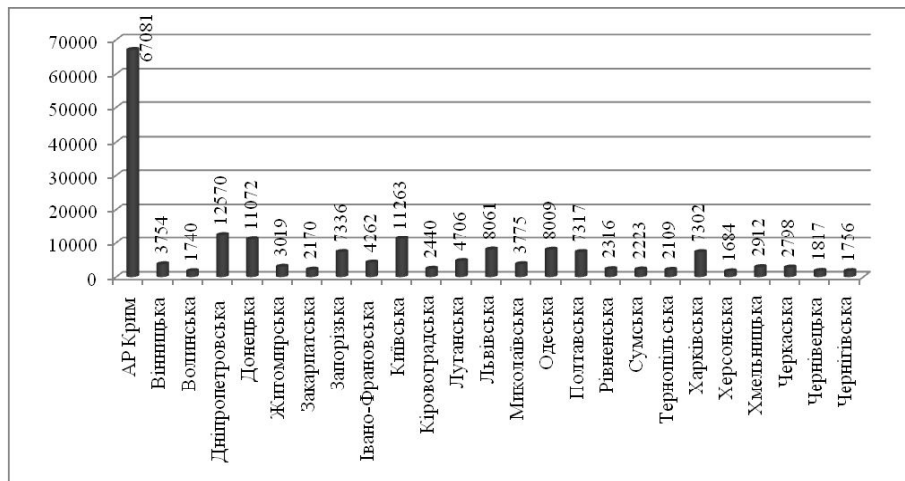
лізація є необхідною умовою виникнення сталих інвестиційних мотивів для підприємців узагалі й нерезидентів зокрема. Її має супроводжувати прийнятий рівень прибутковості вкладень як у проект у цілому, так і окремо для іноземного партнера; розвиток фінансового становища держави, включаючи скорочення дефіциту бюджету, зменшення внутрішнього та зовнішнього державного боргу, реформування відносин власності, вдосконалення податкової системи, зміцнення економічної стабільності з подальшим зростанням темпів ВВП; здійснення заходів економічного, нормативно-правового, інформаційного та організаційного механізмів залучення іноземного капіталу, які здатні забезпечити стабільні умови для інвесторів [1; с.24].

Інвестиційна привабливість підприємства формується на декількох щаблях — рівні держави, регіону, галузі та безпосередньо самого підприємства. В умовах ринкової трансформації економіки України загальний обсяг залучених інвестицій не завжди характеризується рівномірним розподілом, спостерігається диференційоване накопичення іноземних активів у окремих регіонах. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу сучасного стану залучення іноземних інвестицій в регіони України, причин диференціації та розробки шляхів вирішення даної проблеми.

Для аналізу інвестиційної привабливості регіонів застосовуються такі узагальнюючі показники: рівень загально-економічного розвитку регіону; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури; демографічна характеристика регіону; рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури; рівень криміногенних, економічних та інших ризиків [8; с. 85].

Значні прямі іноземні інвестиції у конкретну галузь у регіоні найчастіше пов'язані з упровадженням довгострокового інвестиційного проекту. Також на надходження прямих іноземних інвестицій у конкретний регіон впливає його географічне розташування. Обсяг припливу прямих іноземних інвестицій до регіонів України відображено на рис. 1 [10].

Як бачимо, розподіл прямих іноземних інвестицій за регіонами України є нерівномірним, що зумовлено їх різною інвестиційною привабливістю. Аналізуючи наведені дані, можна зробити висновок, що іноземні інвестори охоче вкладають кошти у промислові регіони, оскільки більшість їх "цікавить" металооб-

Рис. 1. Інвестиції в основний капітал за регіонами України у 2010 р.

робка, харчова і хімічна промисловість, будівництво, транспорт. Найпривабливішими регіонами є Київська, Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Одеська області. Велику проблему становлять зношені основні фонди, а також неможливість швидкого повернення інвестором вкладеного капіталу. Індеси інвестицій в основний капітал за регіонами України за 2010 рік дають підстави стверджувати, що порівняно з 2009 роком зросла інвестиційна привабливість таких областей, як Запорізька, Тернопільська, Вінницька, Житомирська, Львівська, Івано-Франківська, Луганська. Також інвестори бажають вкладати капітал у кримський регіон (рис. 2) [10].

Залучення іноземних інвестицій упродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України, який і в умовах економічної кризи, і на шляху економічного відновлення потребує особливої уваги з боку держави.

Статистичні дані щодо прямих іноземних інвестицій в Україну є свідченням того, що останніми роками інвестиційний ринок України характеризується динамічним розвитком (рис. 3) [11].

За період 1995—2011 років у інвестиційній привабливості країни відбуваються суттєві зрушення. У 2010 році в нашу країну надійшли інвестиції зі 125 країн. Основними країнами-інвесторами, на яких припадає більше 80% всіх інвестицій, є: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Франція тощо (табл. 2) [11].

Збільшення обсягів залучених іноземних інвестицій і удосконалення їх структури буде неможливим без активізації інвестиційної сфери та поліпшення стану інвестиційного клімату вітчизняної промисловості. Шлях до іноземного капіталу лежить через вітчизняного товаровиробника.

На підприємствах промисловості зосереджено 31,4% загального обсягу прямих інвестицій в Україну, у фінансових установах — 32,5%. Приріст іноземного капіталу в I півріччі 2011 року спостерігався на підприємствах промисловості — 857,3 млн дол. США, на будівельних підприємствах — 627,3 млн дол., на підприємствах, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, — 399,7 млн дол., а також в установах, що здійснюють фінансову діяльність, — 235,6 млн дол. (рис. 4) [12].

Підприємство, яке використовує залучені інвестиційні ресурси, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку і можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, проте більшою мірою утворює фінансовий ризик і загрозу банкрутства, які зростають при зростанні питомої ваги залучених засобів у загальній сумі капіталу, що використовується.

Підсумовуючи вищезазначене, можна виділити такі причини недостатньої інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств [4]:

- нестабільність політичної ситуації, що значно гальмує розвиток інвестиційної діяльності, яка особливо відчутна зараз;
- високий рівень податків, їх велика, необгрунтована кількість;

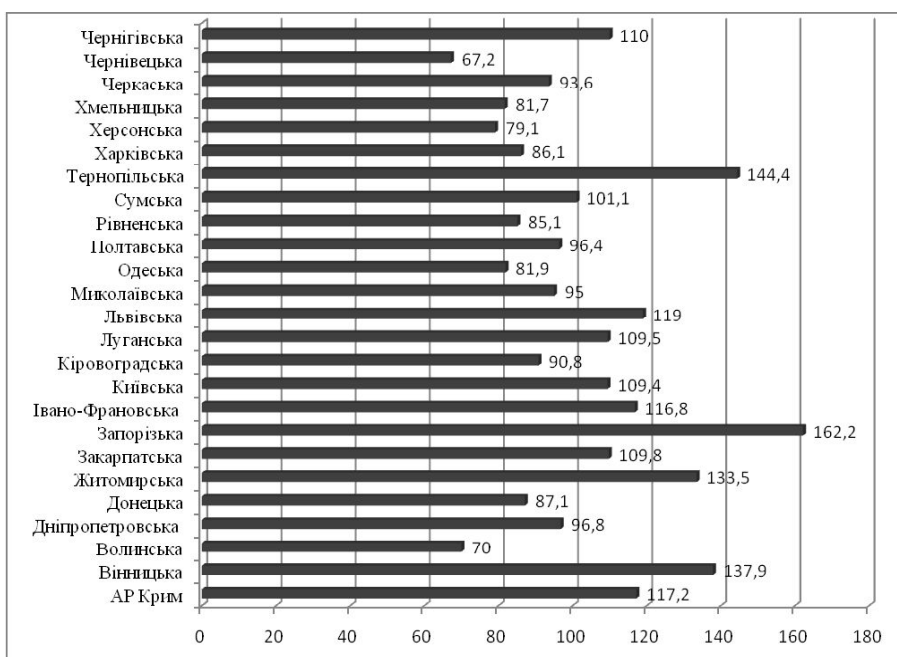

Рис. 2. Індеси інвестицій в основний капітал за регіонами України у 2010 р.

— нестабільність законодавства, що регулює діяльність корпорацій в Україні;

— відсутність сучасних інформаційних систем зв'язку з потенційними інвесторами, а також складність в інформаційному забезпеченні та інформаційній підтримці прийняття управлінських рішень на усіх рівнях управління;

— нерозвиненість сектора інституційних інвесторів, зокрема відсутність інвестиційних банків, потужних інвестиційних компаній, страхових компаній зі спеціалізацією на інвестиційному страхуванні, венчурних фондів інноваційного спрямування;

— відсутність інфраструктури, нерозвиненість банківської системи;

— криміналізація економіки, активність тіньового бізнесу; — низький рівень конкуренції виробництва, інноваційної активності та невисока платоспроможність підприємств;

— високі інвестиційні ризики та низька норма рентабельності більшості промислових підприємств;

— тривалість і громіздкість процедури реєстрації підприємств та багато іншого.

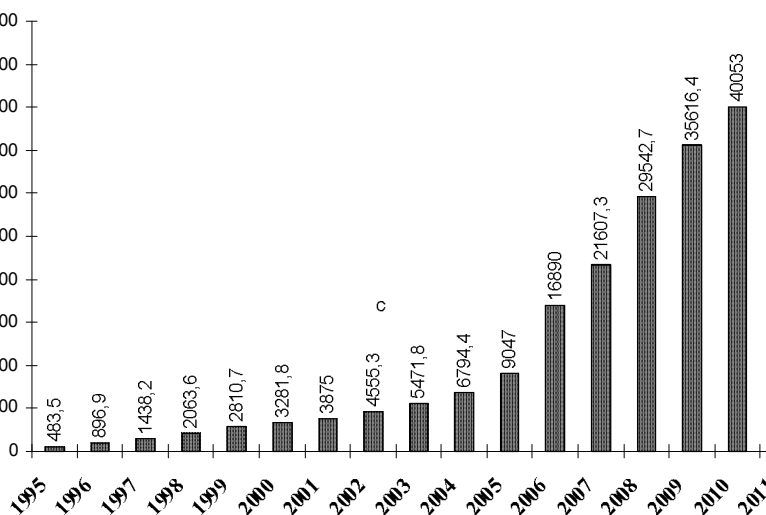
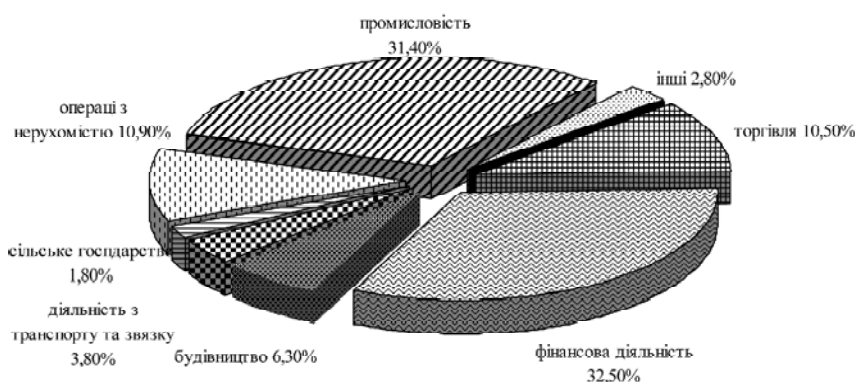

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції 1995 — 2011 років

Таблиця 2. Прямі інвестиції в Україну за основними країнами-інвесторами за 2010 р

Країна	Обсяги прямих інвестицій (млн дол.)	у % до підсумку
Кіпр	9914,6	22,2
Німеччина	7076,9	15,8
Нідерланди	4707,8	10,5
Російська Федерація	3402,8	7,6
Австрія	2658,2	5,9
Франція	2367,1	5,3
Сполучено Королівство	2298,8	5,1
Швеція	1729,9	3,9
Вірлінські Острови, Британські	1460,8	3,3
Сполучені Штати Америки	1192,4	2,7
Італія	982,4	2,2
Польща	935,8	2,1
Швейцарія	859,4	1,9
Інші країни	5121,1	11,5
Усього	44708,0	100,0

Рис. 4. Розподіл іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності (у % до загального обсягу інвестування) станом на 01.07.2011р.

Основними напрямками інвестицій на промислових підприємствах України з погляду максимальної ефективності тепер і в найближчому майбутньому мають бути наступні:

- поліпшення відтворювальної структури капіталовкладень, підвищення питомої ваги витрат на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств за рахунок зменшення питомої ваги нового будівництва у виробничій сфері;
- удосконалення технологічної структури капітальних вкладень, збільшення в їх складі питомої ваги устаткування;
- пріоритетне забезпечення капітальними вкладеннями прогресивних напрямів науково-технічного прогресу, які сприяють зниженню ресурсоемкості виробництва і підвищенню якості продукції;
- прискорення введення та використання інновацій на підприємствах;
- збалансованість інвестиційного циклу.

ВИСНОВОК

Світовий досвід свідчить, що країни з нестабільними економіками не можуть вийти з економічної кризи без залучення іноземних інвестицій. Використання таких інвестицій сприяє формуванню національних інвестиційних ринків, макроекономічній стабілізації економіки і уможливіє вирішення окремих соціальних проблем перехідного періоду. Тому на шляху економічного відновлення іноземне інвестування посідає особливе місце в структурі зовнішньоекономічних пріоритетів української економіки.

Незважаючи на той факт, що більшість підприємств України сьогодні все ще залишаються малоприбутковими і це, в свою чергу, стримує як внутрішніх, так і іноземних інвес-

торів, Україна й досі залишається інвестиційно-привабливою для багатьох іноземних інвесторів. Хоча збільшення обсягу надходжень інвестицій все одно недостатньо для досягнень рівня розвитку країн Західної Європи [2; 9].

Отже, залучення іноземних інвестицій в Україні проходить у процесі становлення вітчизняної економіки та стабілізації її розвитку. Для забезпечення стійкого зростання економіки України в посткризовий період, подолання спаду виробництва та для покращення якості життя українців надходження іноземних інвестицій життєво важливе, оскільки вони виступають важливим чинником успішного розвитку України та її інтеграції до світового виробництва. Головним завданням при цьому має бути удосконалення необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату і формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Література:

1. Губський Б.В. Проблеми міжнародного інвестування в Україні // Економіка України. — 2008. — № 1. — С. 22—28.
2. Нікіфоряк Л.С. Інвестиційна конкурентоспроможність національної економіки // Економічний форум. — 2011. — № 3.
3. Єпіфанова І.Ю. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств // Вісник Хмельницького національного університету — 2011. — № 2, Т. 3. — С. 48—50.
4. Євтушевська О.О. Проблеми залучення інвестиційна вітчизняні підприємства // Інноваційно-інвестиційні проблеми [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekhp/2010_2/st3.pdf
5. Лисогор В.М., Ціхановська В.М. Інноваційна політика забезпечення інвестиційної привабливості агропродовольчого сектора України // Агросвіт. — 2011. — № 10. — С. 11—14.
6. Попадюк О.В., Піцул А.В., Ватаманюк Т.В. Умови залучення іноземних інвестицій у підприємство [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2011_2/11poviyp.pdf
7. Дуба С.Т. Проблеми зростання ефективності використання іноземних інвестицій // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — № 19.13. — С. 131—137.
8. Карпінський Б. Інвестиційна привабливість та ризик регіону: методи оцінки // Вісник Тернопільської академії народного господарства. — 2000. — № 8.
9. Крамаренко К.М. Джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2011. — № 35. — С. 155—160.
10. Матеріали Державного комітету статистики України [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Матеріали Міністерства фінансів України [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
12. Матеріали Міністерства економічного розвитку та торгівлі України [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua/control/uk/index>
13. Матеріали аналітичної записки "Конкурентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму" [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71439>

Стаття надійшла до редакції 05.04.2012 р.